

FNs bærekraftsmål på lokalt nivå

ARBEIDSVERKSTED POLITISK STYRINGSGRUPPE 4. november 2020 –
NY SAMFUNNSDEL, KVINESDAL 2040

Innhold

1.0	Innledning	2
2.0	FNs bærekraftsmål.....	2
2.1	«Strekk i laget»: En kartlegging av hvordan FNs bærekraftsmål implementeres i regional og kommunal planlegging	5
3.0	FNs bærekraftsmål på lokalt nivå.....	6
3.1	Metodikk for å omsette bærekraftsmålene til lokale mål og strategier	7
3.2	Resultatene fra spørreundersøkelsen om FNs bærekraftsmål på lokalt nivå	8
3.3	Problemstillinger i prosessen	10
3.4	Resultatene fra arbeidsverkstedet i politisk styringsgruppe	11
3.5	Veien videre	13

1.0 Innledning

Som del av arbeidet med ny samfunnsdel – Kvinesdal 2040, ble det tidlig i planarbeidet avklart at formannskapet, som politisk styringsgruppe for planarbeidet, skulle ha hovedansvaret for oppgaven med å «omsette» FNs 17 bærekraftsmål til lokalt nivå.

Dette notatet omhandler arbeidsverksted knyttet politisk styringsgruppe oppgave med å avklare hvilke av FNs 17 utviklingsmål som skal prioriteres innenfor for hvert at bærekraftselementene økologisk, sosial og økonomisk bærekraft. Prosessen med å gå fra FNs 17 utviklingsmål til lokale mål og retningslinjer er beskrevet i kapittel 3.1.

Den 19. oktober 2020 mottok deltakerne i *Innbyggerpanel Kvinesdal 2040* spørreundersøkelse om FNs bærekraftsmål på lokalt nivå (per 19. oktober var det totalt 39 deltakere i panelet). Undersøkelsen hadde en svarprosent på 56,4 %. Det foreligger en egen rapport fra spørreundersøkelsen. Rapporten vil bli benyttet som et uttrykk for innbyggernes synspunkter i det videre arbeidet, dog med de begrensninger som ligger i bruken av utvalg av data med hensyn til representativitet.

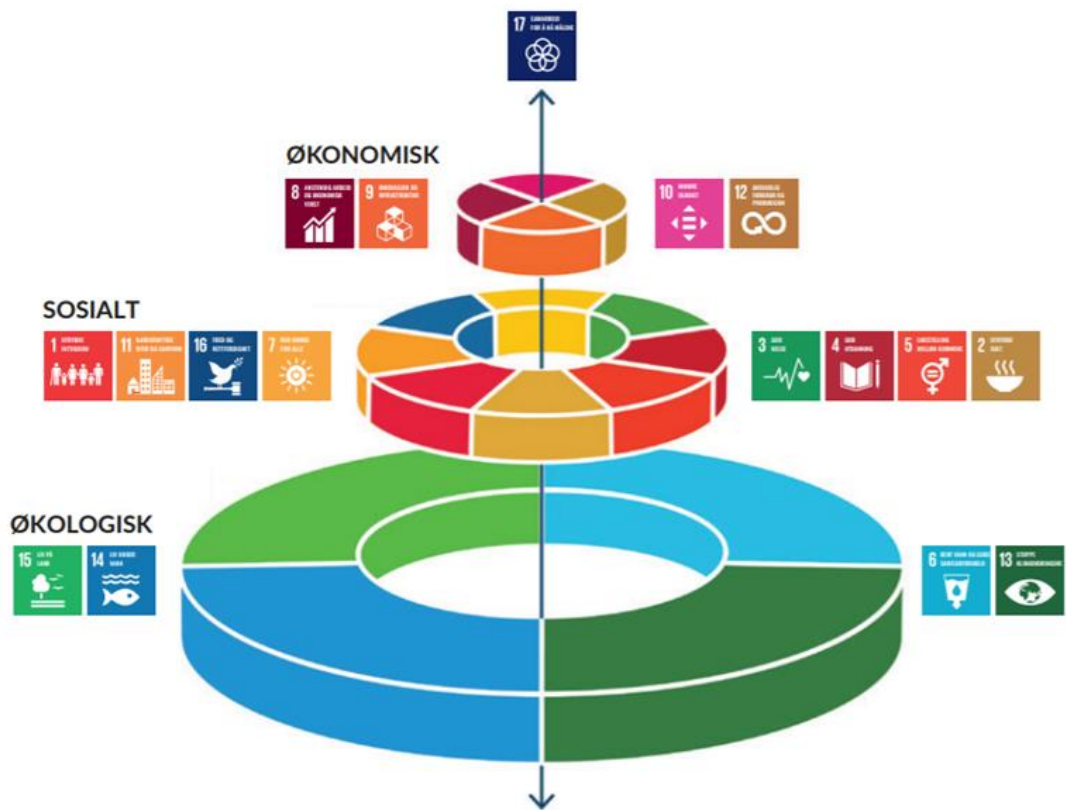
2.0 FNs bærekraftsmål

Bærekraftig utvikling er utvikling som imøtekommer behovene til dagens generasjon uten å redusere mulighetene for kommende generasjoner til å dekke sine behov.

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftsmålene omfatter 17 utviklingsmål og 169 delmål for å fremme sosial, økologisk (miljømessig) og økonomisk bærekraft. Mer om bærekraftsmålene kan leses på FNs Sambandets hjemmeside.

Målene har til formål å fungere som en felles global retning for land, næringsliv og sivilsamfunn. Regjeringen har bestemt at FNs bærekraftsmål skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer. Det innebærer at bærekraftsmålene skal være en del av grunnlaget for regional og kommunal planlegging. FNs bærekraftsmål er som følge av dette lagt som en premiss for arbeidet med ny samfunnsdel, jf. kapittel 2.1 i planprogrammet.

Figur 1 under illustrerer sammenhengen på tvers av de 17 målene, med mål 17 som omhandler samarbeid og partnerskap, som et gjennomgående perspektiv. Figuren viser hvordan bærekraftsmålene kan relateres til de tre dimensjonene av begrepet bærekraftig utvikling: økologisk (miljømessig), sosial og økonomisk bærekraft.

Figur 1: FN's bærekraftsmål inndelt i økologisk, sosial og økonomisk bærekraft (kilde Stockholm Resillience Center, 2016).

Det som skiller fremstillingen av bærekraftsmålene i figur 1 ovenfor og figurer hvor målene er illustrert ved hjelp av venndiagram, se figur 2 under, er at figur 1 uttrykker et målhierarki og at vektleggingen av bærekraftsmålene knyttet til den økologiske (miljømessige) og sosiale dimensjonen er helt avgjørende.

Figur 2: FN's bærekraftsmål fremstilt ved hjelp av venndiagram (kilde FN-Sambandet).

Bærekraftselementene i FNs 17 utviklingsmål er vist i figur 3. Det er sammenhengen mellom disse tre dimensjonene som avgjør om noe er bærekraftig.

Figur 3: Dimensjonene i FNs bærekraftsmålene: Sosialt, miljømessig (økologisk) og økonomisk.

Miljømessig bærekraft (økologisk), handler om å utvikle samfunnet innenfor jordens tålegrenser og redusere tapet av biologisk mangfold. Klimaendringene må reduseres, og samtidig må samfunnet tilpasse seg konsekvensene av endringene som allerede pågår. Miljømessige bærekraft forutsetter at vi tar grep slik at miljøet rundt oss kan bestå til glede for de som kommer etter oss.

Sosial bærekraft handler om å sikre innbyggerne like muligheter til å delta i samfunnet, å investere i gode oppvekst- og levekår, helse, utdanning, likestilling, inkludering og mangfold. Sosial bærekraft vil innebære at alle skal oppleve å være en del av Kvinesdalsamfunnet og nærmiljøet de tilhører. Det handler om å skape gode, helsefremmende omgivelser for mennesker å oppholde seg i.

Økonomisk bærekraft handler om forsvarlig forbruk og produksjon, økonomisk vekst med mindre miljøbelastning, samt rettferdig og anstendig arbeid. Dette forutsetter at næringslivet må ha gode rammevilkår for at det skal kunne utvikles nye næringer og at eksisterende næringer kan vokse. Et viktig element i økonomisk bærekraft er at så mange som mulig er i jobb og kan ta del i arbeidslivet. Samtidig er det avgjørende at de som kan og vil, får muligheten til å bidra med sine ressurser (inkluderende). Kommunale tjenester må også være økonomisk bærekraftige. Det betyr at innbyggerne i større grad må ta ansvar for å mestre eget liv. En slik tilnærming innebærer at kommunen går fra servicekommune til samskapingkommune, se figur 4 på neste side.

Figur 4: Fra servicekommune til samskapingskommune (kilde Stavanger kommune og Asker kommune).

Samskaping er når ansatte, politikere, næringsliv og innbyggere utvikler og gjennomfører nye løsninger sammen. Tankegodset i modellen bygger på samskaping som metode for å skape nye arbeidsmetoder, samarbeidsformer, teknologi og løsninger for hvordan vi i fellesskap kan skape et mer bærekraftig samfunn og da særlig i møte med aldringsutfordringene i befolkningen.

2.1 «Strekk i laget»: En kartlegging av hvordan FNs bærekraftsmål implementeres i regional og kommunal planlegging

Rapporten «*Strekk i laget: En kartlegging av hvordan FNs bærekraftsmål implementeres i regional og kommunal planlegging*», er utarbeidet våren 2020 på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) av Nordlandsforskning i samarbeide med Norges Miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU).

I «*Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023*» (KMD, side 2, 2019) heter det at FNs bærekraftsmål skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer, og at det derfor er viktig at bærekraftsmålene blir en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen. Det fremheves at fylkeskommuner og kommuner er nøkkelaktører for å realisere en bærekraftig samfunnsutvikling og bærekraftsmålene i Norge. FNs 17 bærekraftsmål og 169 delmål, representerer et helhetlig rammeverk for å arbeide med bærekraftig utvikling globalt, men vellykket implementering avhenger av nasjonale, regionale og lokale myndigheters evne til å forstå hva målene betyr i deres respektive sammenhenger og evnen til å iverksette tiltak som ivaretar en helhetlig tilnærming til bærekraftsmålene. Formålet med rapporten har vært å fremskaffe kunnskap om hvordan FNs bærekraftsmål er fulgt opp i planleggingen i norske kommuner og fylkeskommuner som kan bidra til å styrke implementeringen av bærekraftsmålene lokalt og regionalt.

Arbeidet med bærekraftsmålene i norske kommuner og fylkeskommuner er i en tidlig fase og befinner seg fortsatt stort sett på strategisk nivå (overordnede plannivå). Det er også store variasjoner i hvor langt de ulike kommunene og fylkeskommunene har kommet i implementeringsarbeidet. Mens noen få kommuner og fylkeskommuner ligger i front og kan vise til et systematisk arbeid med implementering av bærekraftsmålene over flere år, er de fleste fremdeles i startgropa og er usikre på hvordan de skal komme i gang. I følge rapporten er hovedinntrykket at kommunene leder an og at fylkeskommunene generelt har kommet kortere.

Rapporten viser at kommunene og fylkeskommunene har benyttet ulike tilnærminger til arbeidet med bærekraftsmålene. Flertallet av kommuner som inngår i kartleggingen har valgt å prioritere konkrete bærekraftsmål, hvor de velger mål utfra hvor de har utfordringer og hvor de opplever å ha handlingsrom for å kunne utrette noe. Flertallet av fylkeskommunen på sin side har valgt å fokusere på å dekke de tre bærekraftsdimensjonene sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft.

Rapporten peker på at politisk ledelse og forankring er avgjørende for arbeidet med bærekraftsmålene lokalt og regionalt. Det er nødvendig med politikere som er villig til å prioritere ressurser i planprosessen og legg politisk vilje og prestisje i å gjennomføre planene og la bærekraftsmålene få konsekvenser for både enkeltvedtak og økonomiske prioriteringer.

3.0 FNs bærekraftsmål på lokalt nivå

Fordi bærekraftsmålene ser miljø, sosial og økonomisk utvikling i sammenheng, innebærer oppfølgingen av målene en **helhetlig tilnærming** til framtidig oppgaveløsning på lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå.

Når FNs bærekraftsmål skal legge rammer for Kvinesdal kommunens strategiske utvikling i samfunnsdelen, forutsetter det at de 17 globale utviklingsmålene må «omsettes» til lokale utfordringer og muligheter.

På dialogkonferansen den 28. oktober 2020 ble utfordringer og muligheter for Kvinesdalsamfunnet presentert, se under.

Utfordringer vi må håndtere

- SSBs befolkningsframskriving estimerer en befolkningsnedgang frem mot 2040 på 5,9 % (355 personer).
- Demografiske endringer fører til en større andel eldre i befolkningen og en større andel innbyggere i ikke-yrkesaktiv alder.
- Befolkningsveksten innad i kommunen har vist seg primært å være i områder der det bor mest folk fra før.
- Økte forskjeller i levekår, sosial ulikhet i helse og samfunnsdeltakelse.
- Mer komplekse sykdomsbilder og uforløst potensiale i forebyggingsarbeidet.
- Mangel på regulerte næringsarealer.

- Mer nedbør, flom, økt stormflomnivå og økt skredfare som følge av klimaendringene.
- Økt krav til reduksjon av klimagassutslipp og miljøforbedring for å nå globale og nasjonale klimamål på lokalt nivå.
- En strammere kommuneøkonomi samtidig som oppgavemengden, kompleksiteten og forventningene til velferds- og tjenestetilbudet øker i befolkningen.

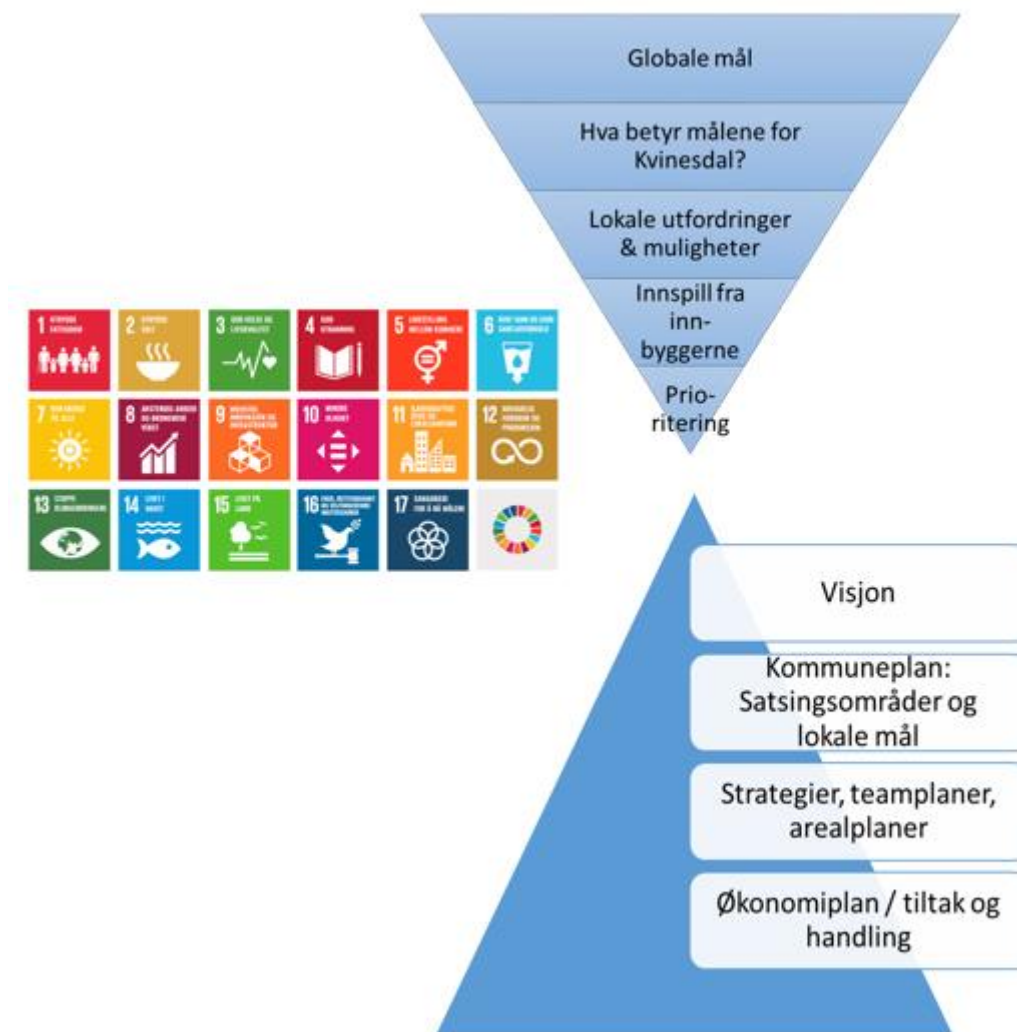
Muligheter vi kan gripe

- Folkehelse som samfunnsressurs.
- Større grad av samskaping i kommunesamfunnet for å løse viktige samfunnsoppgaver og legge til rette for frivillighet, livsmestring og samfunnsdeltakelse.
- Næringsliv basert på kommunen fortrinn: Nærhet til ny E39 – havnemuligheter – kraft – nærhet til sentralnett – grønn vekst (jord & skog), blå næring.
- Knaben som helårlig reisemål.
- Levende grendesentra med gode møteplasser.
- Bygge ut digital struktur i hele kommunen.
- Tar vare på naturmangfoldet og legge til rette for bærekraftig arealbruk og redusert klimaavtrykk.
- Kommunesamfunnet er rustet til å møte konsekvensene av klimaendringene og andre uønskede hendelser.
- Kommuneorganisasjon som går foran og tar i bruk ny teknologi og løsninger for å gi bedre og mer tilpassede tjenester.

Ved «omsetting» av de 17 utviklingsmålene til lokalt nivå mener vi at utfordringene som Kvinesdalsamfunnet står ovenfor må stå i fokus. Samtidig må det være bevissthet knyttet til hvilket virkemiddelapparat kommunen faktisk rår over, dvs. hva kan Kvinesdal kommune faktisk være med å påvirke og i hvilken grad. Det være seg alene og/eller i samarbeid med andre offentlige instanser, privat sektor, frivilligheten og innbyggerne.

3.1 Metodikk for å omsette bærekraftsmålene til lokale mål og strategier

Basert på funnene i rapporten «Strekk i laget: En kartlegging av hvordan FNs bærekraftsmål implementeres i regional og kommunal planlegging», har vi valg å legge følgende metodikk til grunn for omsetting av de 17 utviklingsmålene til lokale mål og strategier for Kvinesdal kommune:

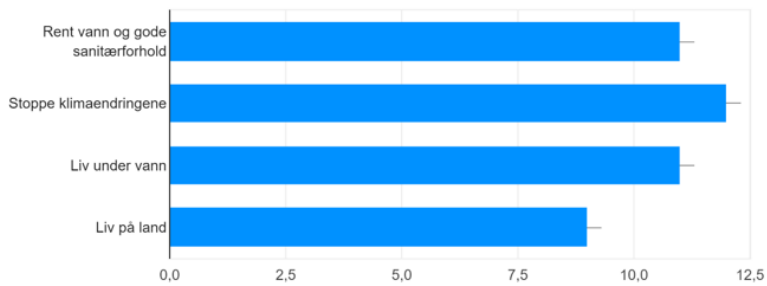
Figur 5: Prosessen fra globale mål til lokale mål og strategier (kilde Kristiansand kommune bearbeidet etter modell fra Asker kommune).

3.2 Resultatene fra spørreundersøkelsen om FNs bærekraftsmål på lokalt nivå

Antall deltakere i innbyggerpanelet som mottok undersøkelsen om FNs bærekraftsmål på lokalt nivå var 39 personer. Vi mottok 22 svar. Det tilsier en svarprosent på 56,4 %. Dette vurderer vi som bra. Særlig med tanke på at vi har fått tilbakemeldinger på at undersøkelsen var noe utfordrende. Det er også vår vurdering og som også rapporten «*Strekk i laget: En kartlegging av hvordan FNs bærekraftsmål implementeres i regional og kommunal planlegging*» må leses som et uttrykk for. Resultatet fra spørreundersøkelsen vil bli benyttet som et uttrykk for innbyggernes synspunkter.

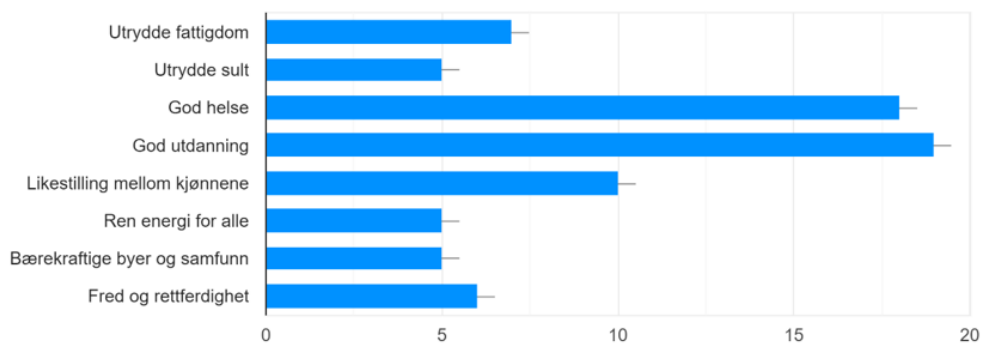
Innbyggerpanelet ble spurt om hvilken eller hvilke av målene innenfor bærekraftselementene som er viktigst å jobbe med i Kvinesdal de neste 20 årene, se resultatene på neste side.

Økologisk (miljømessig) bærekraft

Figur 6: Målene innenfor økologisk (miljømessig) bærekraft deltakerne i Innbyggerpanel Kvinesdal 2040 mener det er viktigst å jobbe med i Kvinesdal de neste 20 årene (kilde Rapport fra spørreundersøkelse Innbyggerpanel Kvinesdal 2040, Kvinesdal kommune, 2020).

Sosial bærekraft

Figur 7: Målene innenfor sosial bærekraft deltakerne i Innbyggerpanel Kvinesdal 2040 mener det er viktigst å jobbe med i Kvinesdal de neste 20 årene (kilde Rapport fra spørreundersøkelse Innbyggerpanel Kvinesdal 2040, Kvinesdal kommune, 2020).

Økonomisk bærekraft

Figur 8: Målene innenfor økonomisk bærekraft deltakerne i Innbyggerpanel Kvinesdal 2040 mener det er viktigst å jobbe med i Kvinesdal de neste 20 årene (kilde Rapport fra spørreundersøkelse Innbyggerpanel Kvinesdal 2040, Kvinesdal kommune, 2020).

Rapporten i sin helhet vil bli benyttet som et uttrykk for innbyggernes synspunkter i prosessen.

3.3 Problemstillinger i prosessen

For å gå veien fra de 17 globale utviklingsmålene til lokal mål og strategier skal vi svare ut problemstillingene i oppgavene A til C nedenfor basert på metodikken vist i figur 5 på side 8, det vil si som skissert under.

Figur 9: Problemstillinger i prosessen fra globale mål til lokale mål og strategier.

Oppgave A: ØKOLOGISK MÅL (KLIMA OG MILJØ)

Hvilken eller hvilke av de 4 økologiske målene vurderer dere som viktigst og mest relevant for Kvinesdal kommune å jobbe med de neste 20 årene?

Oppgave B: SOSIALE MÅL

Hvilken eller hvilke av de 8 sosiale målene vurderer dere som viktigst og mest relevant for Kvinesdal kommune å jobbe med de neste 20 årene?

Oppgave C: ØKONOMISKE MÅL

Hvilken eller hvilke av de 4 økonomiske målene vurderer dere som viktigst og mest relevant for Kvinesdal kommune å jobbe med de neste 20 årene?

3.4 Resultatene fra arbeidsverkstedet i politisk styringsgruppe

Formannskapet, som politisk styringsgruppe for arbeidet med ny samfunnsdel, avholdt den 4. november 2020 arbeidsverksted knyttet til å «omsette» FN's bærekraftsmål til lokalt nivå.

Styringsgruppa ble delt opp i to grupper:

Gruppe A: Lena Rannestad Kloster, Odd Omland og Per Erik Røgenes

Gruppe B: Linn Anita Egeland Reppen, Malin Stokkeland og Judith Sofie Kvelland Rogstad

Per Sverre Kvinlaug var forhindret i å delta.

Arbeidsverkstedet ble gjennomført etter prosessen beskrevet i figur 5 i kapittel 3.1 ved at hver gruppe fikk i oppgave å «summe» i maks 20 minutter på hver av oppgavene A, B og C beskrevet i kapittel 3.4. Deretter ble det en gjennomgang av arbeidsgruppens vurderinger og prioriteringer av målene innenfor hvert av bærekraftselementene.

Arbeidsgruppenes prioriteringer av bærekraftmålene med utgangspunkt i bærekraftselementene:

Arbeidsgruppe	Økologisk bærekraft	Sosial bærekraft	Økonomisk bærekraft
Arbeidsgruppe A	1) #15 2) #13 3) #6	1) #4 2) #3 3) #11 4) #5	1) #8 2) #9 3) #10
Arbeidsgruppe B	1) #6 2) #13 3) #14 4) #15	1) #4 2) #3 3) #11 4) #5 5) #7	1) #8 2) #10 3) #9 4) #12

Arbeidsgruppe A begrunnet sin prioritering slik:

- a) **Økologisk bærekraft:** #15 prioritert ut fra hva kommunen kan gjøre noe med; grønn omstilling, endring av holdninger og vaner i hele livsløpet, infrastruktur i form av ny E39. #13 vurderes som en overordnet føring i forhold til klima og miljø. Det foreligger internasjonale forpliktelser (Parisavtalen), fagmiljø, utvikling, stiller krav samarbeidspartnere. #6 valgt fordi kommunen har stor mulighet for påvirkning.
- b) **Sosial bærekraft:** #4 prioritert ut fra befolkningsutviklingen, utviklingsmuligheter. Kvinesdal kommune er en industri- og skaper kommune. Behov for å jobbe med måleparametere. #3 ut fra folkehelse og trivsel, «aktiv fritid» til ulike aldersgrupper og brukergrupper. Naturen i kommunen er et fortrinn. Prioritere forebygging i helsesektoren. #11 ut fra attraktivitet, befolkningsutvikling, spisse kommunens fortrinn; utvikling og nyetablering. Sosiale møteplasser, uorganiserte fritids- og kulturtilbud. #5 fortsette arbeidet som er påbegynt.
- c) **Økonomisk bærekraft:** #8 fordi økonomisk vekst er førende for nivå på videre utvikling. #9 da det er nødvendig i å ta grep som bygger opp under de muligheter vi har og kan få. Fortrinn: Knutepunkt, kort vei til havn, må tilrettelegg for næringsarealer. #10.

Arbeidsgruppe B begrunnet sine prioritering slik:

- a) **Økologisk bærekraft:** Har prioritert alle målene innenfor økologisk bærekraft i opplistet rekkefølge fordi alle henger sammen. Om klimaendringene ikke stoppes vil det gå utover livet i vann og på land. Kommunens gode vannkvalitet må opprettholdes. Mindre bruk av fossibiler og det må etableres ladestasjoner, men Kvinesdal er en distriktskommune som er avhengig av bilen. Det bør fokuseres på kunstgjødsel i landbruket for å forhindre forurensning. Flomsikring av Liknes avgjørende for å håndtere ekstremvær. I arbeidet må det søkes helhetlige løsninger slik at begges sider av elva gis tilfredsstillende sikring. Økt fokus på bruk av plast; være oppmerksom på bruk og øke antall søppeldunker i kommunen. Utvikle et pilotprosjekt i forhold til kollektivtrafikk.

- b) **Sosial bærekraft:** #4 fordi god utdanning er viktigst. Opprettholde et variert og godt videregående tilbud i kommunen. Desentralisert høgskole- og universitetsutdanning. Lokale praksisplasser. #3 ut fra folkehelse. Fokus på varierte turmuligheter og aktiviteter. #11 viktig ut fra varierte bo muligheter, spredt bosetting og sosiale møteplasser. #5 ut fra lønnsforskjeller, likeverd og mangfold, holdninger. 4.- og 5.- dagers skoleuke. Stimulere til å få flere menn inn i omsorgsykker og lærerstillinger i kommunen. #7 for å videreutvikle vannkraften.
- c) **Økonomisk bærekraft:** Prioritert alle målene i opplistet rekkefølge fordi jobb og arbeid er grunnleggende for et godt liv på alle plan.

Siden #17 samarbeid og partnerskap er et gjennomgående perspektiv var det enighet om at målet skal være en del av kommunens prioriterte utviklingsmål.

3.5 Veien videre

I dialog med rådmannen ble politisk styringsgruppe enig om at administrativ styringsgruppe for planarbeidet utarbeider forslag til hva som bør være kommunens prioritering av FNs 17 utviklingsmål basert på:

- Resultatene fra politisk arbeidsverksted
- Kvinesdal kommunes utfordringer og muligheter mot 2040
- Synspunkter fra innbyggerne representert ved resultat fra spørreundersøkelse om FNs bærekraftsmål på lokalt nivå *Innbyggerpanel Kvinesdal 2040*

Det var enighet om at forslaget skal begrenses til å omfatte totalt 5 til 6 utviklingsmål i tillegg til # 17. Forslaget fremlegges politisk styringsgruppe til godkjenning.